

Järnbärarvägen - Bredäng

Stockholm stad

Fågelinventering – 2023

Adoxa Naturvård

Adoxa Naturvård

Tel: 0708–804582

E-post: janne.elmhag@adoxanatur.se

Postadress: Villa Skogshall, 641 99 Sköldinge

Hemsida: www.adoxanatur.se

Författare: Janne Elmhag

Foto: Raimo Laurila, Janne Elmhag

2023-07-10

*Många fågelbon noterades
under inventeringen. Här syns
ett trastbo i resterna av en
gammal sälg*

Försättsbladets foto: Kråka och björktrast – två rödlistade arter som häckar i inventeringsområdet.

Sammanfattning

En häckfågelinventering har genomförts i ett litet lövskogsområde invid Järnbärvägen i Bredäng i Stockholms stad. 17 olika arter noterades varav 11 bedömdes som häckande 2023. Samtliga häckfåglar förekommer frekvent i närområdet – inte minst i Sätorskogens NR. Två av häckfågelnarna är rödlistade – kråka NT och björktrast NT. Deras livsmiljö kommer att påverkas negativt vid en eventuell exploatering men det är inte otroligt att de kan fortsätta att söka föda och möjligen även häcka i den natur som lämnas orörd i området.

Inledning/bakgrund

I inventeringsområdet pågår sedan en tid planer på att bygga bostäder. En naturvärdesinventering har genomförts tidigare och den här fågelinventeringen kan ses som en komplettering till den. Inom kort genomförs även en fladdermusinventering. Eftersom alla fåglar i Sverige är fridlysta är det viktigt att förbättra kunskapsunderlaget beträffande områdets fågelliv. I synnerhet är det viktigt att veta vilka arter som häckar i området. Storstaden Stockholm bostad AB genom Alexander Fagerlund gav Adoxa Naturvård, Janne Elmhag, i uppdrag att genomföra en häckfågelinventering.

Metod

Häckfågelinventering: Vi kombinerar linjetaxeringsmetodik och metodiken från så kallade atlasinventeringar. Vid atlasinventeringar inventeras ett visst geografiskt område och samtliga arter som hörs och ses noteras och tilldelas en poäng beroende på aktivitet eller häckningskriterium – se tabell 1 nedan.

Möjlig häckning

1. Obs under häckningstid
2. Obs under häckningstid och i lämplig biotop
3. Sjungande hane eller andra häckläten
4. Par i lämplig biotop

Trolig häckning

5. Permanent revir (>2 dagar)
6. Spel, lekar, parning
7. Besök vid sannolik boplats
8. Adult upprörd, varnande på grund av ägg eller ungar i närheten
9. Adult med ruvfläckar
10. Bobygge, utgrävning eller uthackande av bohål

Säker häckning

11. Avledningsbeteende, adult spelar skadad
12. Använt bo påträffat
13. Nyligen flygga ungar eller dunungar (borymmare)
14. Adult in/ut från bo på sätt som visar att boet är bebott
15. Adult med exkrementssäcker
16. Adult med föda till ungar
17. Äggskal påträffade
18. Bo där adult setts ruvande
19. Bo där ungar hörts
20. Bo där ägg eller ungar setts

Tabell 1. Här framgår vilka häckningskriterier som används i häckfågelinventeringen. Ju högre poäng desto mer sannolik bedöms artens häckning i området vara.

Vid linjetaxering går inventeraren systematiskt en likartad slinga vid upprepade tillfällen – tidigt på morgonen fyra olika dagar under häckningstid. Ju fler noteringar som görs av arten på ungefär samma plats desto större bedöms sannolikheten för häckning vara. Kombinationen av inventeringsmetoder innebär att även observationer med låga

häckningspoäng kan bedömas som sannolik häckning om dessa observationer görs vid upprepade tillfällen enligt följande:

1 notering – osannolik häckning, 2 Noteringar – möjlig häckning, 3 noteringar – trolig häckning, 4 noteringar – säker häckning.

Inventeringen resulterar i en artlista med bedömning av sannolik häckning samt en karta med sannolika häckningar markerade.

Eftersom man vill få med alla arter som regelbundet vistas i området är det viktigt att sprida ut besöken under perioden 1 april till 5 juni. Exakt när besöken genomförs beror på många faktorer – till exempel temperatur, nederbörd och vindförhållanden. Följande datum besöktes området 26 april, 15 maj, 25 maj och 2 juni.

Beskrivning

Inventeringsområdet utgörs av en östvärd slänt med ädellövskog som fram till 1960 -talet var ett skogsbryn mellan den skogsklädda bergshöjden i väster och åkermarken i öster. Därefter tog bostadsbyggandet fart och endast en smal skogsremsa lämnades. Det är den skogen som omfattas av den här inventeringen.

Inventeringsområdet utgörs av en ädellövskog i brant östsluttning mot Järnbärvägen. Berget går i dagen här och var och marken är bitvis mycket blockig. Trädsiktet utgörs av medelålders ek med inslag av enstaka något äldre träd. Flera av ekarna är senvuxna och krumma. Hålträd förekommer. Bland övriga ädellövträd märks lönn, fågelbär, några unga askar och enstaka unga plantor skogsalm. Ett parti med gammal gran växer centralt i området. Här och var växer sälgar varav flera har hackmärken efter större hackspett. Enstaka tallar har nått en ålder över 150 år. Död ved av olika trädslag förekommer sparsamt i form av lågor, torrträd och enstaka högstubbar. Busksiktet är artrikt med många bärande arter och präglas av närheten till planteringar och trädgårdar. Häggmispel, äkta fläder, måbär, nyponros, spärroxbär, eldtorn, snöbär är några exempel. Området smalnar av mot söder där busksiktet bitvis också tättnar och inslaget av asp och vårtbjörk ökar.

Träd- och busksiktet erbjuder många lämpliga miljöer för en lång rad fåglar och fågelsången är intensiv under varma vårdagar – både i den norra och i den södra delen.

Nyligen har ett antal träd i områdets centrala del fällts av oklar anledning och påtagligt förändrat trädsiktet som blivit glesare och mindre attraktivt för många fågelarter. Trädsiktets skyddande och avskärmade effekt har också försämrats vilket är allvarligt i ett så litet och av vägar och bebyggelse kraftigt kringskuret område.

Resultat

Här nedan följer en redovisning över anträffade arter som hävdar revir* och/eller häckar i inventeringsområdet. Häckningskriterium enligt tabell 1 anges inom parentes för respektive art i förteckningen över sannolika häckfåglar nedanför tabellen.

Art	Uppskattat antal revir	Rödlistning 2020	Bevarandestatus nationellt	EU:s Fågeldirektiv bilaga 1
Björktrast	2	NT	Ej gynnsam	-----
Blåmes	4		Gynnsam	-----
Gråsparv/pilfink	x		Gynnsam	-----
Koltrast	4		Gynnsam	-----
Kråka	1-2	NT	Ej gynnsam	-----
Ringduva	1-2		Gynnsam	-----
Rödhake	1		Gynnsam	-----
Skata	1		Gynnsam	-----
Större hackspett	1-2		Gynnsam	-----
Svarthätta	1		Gynnsam	-----
Talgöxe	2		Gynnsam	-----

Tabell 2.

*Att hävda revir innebär inte att det med 100 % säkerhet leder till häckning men upprepat revirhävdande på ungefär samma plats under inventeringsperioden innebär att häckning bedöms som allt säkrare för varje observation.

I tabell 3 nedan anges arter som noterats i området endast en gång. Dessa betraktas inte som sannolika häckfåglar i inventeringsområdet 2023. Men häckning inom inventeringsområdet kan ändå inte uteslutas för grönfink, nötskrika, taltrast och ärtsångare.

Art	Uppskattat antal revir	Rödlistning 2020	Bevarandestatus nationellt	EU:s Fågeldirektiv bilaga 1
Duvhök/sparvhök	Jakt	NT	Ej gynnsam	
Fiskmå	Takhäckare	NT	Ej gynnsam	
Grönfink		VU	Ej gynnsam	
Nötskrika				
Taltrast				
Ärtsångare		NT	Ej gynnsam	

Tabell 3.

Faktaruta I

Rödlistans kategorier:

LC = Livskraftig

NT = Nära hotad

VU = Sårbar

EN = Starkt hotad

CR = Akut hotad

RE = Utdöd (Nationellt)

S = Signalart enligt Skogsstyrelsen. Där signalarter förekommer är chansen stor att det finns höga naturvärden och att det förekommer sällsynta och hotade arter. Ju fler signalarter som förekommer tillsammans desto högre naturvärden signalerar de.

Sannolika häckfåglar

Björktrast NT (kriterium 2)

Två par noterades i inventeringsområdet.

Häckningsmöjligheterna är goda och den gynnas av ett varierat och örtrikt fältskikt och klippta gräsytor som finns i närheten.

Blåmes (kriterium 16)

Observerad på flera platser i området, med mat i näbben till ungar. Minst 4 revir. Gynnas av holkar och träd som har håligheter.

Fiskmåå NT (kriterium 3)

Sågs regelbundet i och intill inventeringsområdet, flygande och gående. Fiskmåå bedöms inte häcka i inventeringsområdet men häckar sannolikt på taken till angränsande byggnader, till exempel på Järnbärarvägens östra sida.

Gråsparv/pilfink (kriterium 3)

Noterades tjatrande i täta buskage i områdets södra del. De visade sig inte och inventeraren kunde inte med säkerhet avgöra vilken art det var. Häckar sannolikt i närliggande byggnader och kanske i områdets täta buskar.

Koltrast (kriterium 16)

Uppehåller sig inom området med minst 4 sjungande och revirhävande hanar. Lämplig häckningsmiljö finns. Koltrasten är en art som blir allt vanligare och som bland annat gynnas av mildare vintrar. Den är Sveriges nationalfågel och har sedan länge accepterat staden som livsmiljö.

Kråka NT (kriterium 5)

Kråka häckar mest i anslutning till odlad mark och är ofta en följeslagare till människan. Den förekommer i hela Sverige, även i ytterskärsgården och i fjällen. Populationsminskningen under de senaste 18 åren har fört upp kråkan på rödlistan. 2 – 4 orädda kråkor sågs och hördes vid alla inventeringstillfällen.

Ringduva (kriterium 5)

Cirka 2 revir. Miljön är lämplig för arten och den häckar med stor sannolikhet. Har på senare år blivit en stadsfågel och bygger gärna sitt enkla bo i granar och inte sällan i träd på tomtmark.

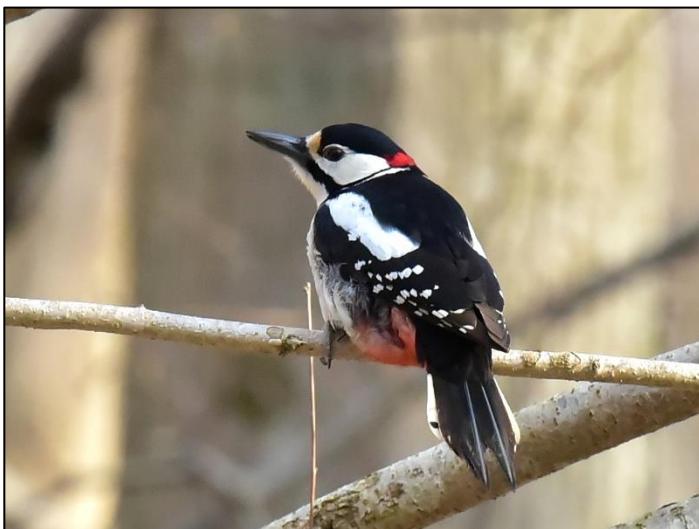

Rödhake (kriterium 3)

Hävdar ett revir i områdets södra del. En av våra absolut vanligaste fåglar i såväl barr- som blandskog. Förekommer även i trädgårdar där den har ökat.

Skata (kriterium 12)

Observerad lite här och var i inventeringsområdet. Minst ett par häckar – troligvis i inventeringsområdets norra del.

Större hackspett (kriterium 14)

Det finns minst ett häckande par större hackspett i området.

Svarthätta (kriterium 3)

En sjungande hane hävdar revir i inventeringsområdet. Förekommer framförallt i tät blandskog, gärna där det finns fuktiga miljöer och tät undervegetation.

Talgoxe (kriterium 16)

lakttagen på flera platser i området. Minst 2 revir hävdas. Gynnas av holkar och träd som har håligheter.

Artportalen

Två rödlistade arter har rapporterats i Artportalen från inventeringsområdet de senaste tio åren. Björktrast och grönfink med 1 observation vardera. Grönfinken är registrerad med kommentaren: "sitter nog på andra sidan spåret". I föreliggande inventering noterades björktrast som häckande men grönfink hördes hävda revir vid endast ett tillfälle varför den inte betraktas som sannolik häkfågel 2023.

Rödlistade fågelarter noterade i inventeringsområdet och rapporterade till Artportalen de senaste 10 åren.

Fågelart	Rödlistning	Antal obsar
Björktrast	NT	1
Grönfink	EN	1

Artskyddsförordningen

Den svenska lagstiftningen för skydd av fågelfaunan bygger på EU:s fågeldirektiv (2009/147/EG). Direktivet är införlivat i den svenska lagstiftningen, bland annat genom artskyddsförordningen (2007:845). Enligt 4 § artskyddsförordningen är alla vilda fåglar fridlysta.

Efter de förändringar i artskyddsförordningen som trädde i kraft 1 oktober 2022 publicerade Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen en gemensam tolkning rörande fridlysning av fåglar i samband med skogsbruk. De understryker att de förändringar som genomförts i artskyddsförordningens 4 § inte ska tolkas som ett individskydd vid exploaterande verksamheter som har ett annat syfte än att avsiktligt fånga eller döda fåglar eller förstöra och skada deras bon.

Mot bakgrund av detta är det viktigt att vid bedömning av verksamhetens påverkan fokusera på att en störning, särskilt under häcknings- och uppfödningstid, inte påverkar populationen negativt, samt att undvika påverkan på särskilt hotade arter med en negativ populationsutveckling. Det vill säga i huvudsak rödlistade arter vars population och bevarandestatus riskerar att påverkas negativt av en exploaterande verksamhet.

Slutsatser och diskussion

17 fågelarter noterades under inventeringen. Av dessa bedöms 11 häcka i inventeringsområdet. 6 arter noterades som överflygande eller revirhävdande vid endast ett tillfälle och bedöms därför inte som sannolika häckare. Gråsparv/pilfink registrerades som häckande på en plats men där rör det sig troligen om flera häckningar.

Antalet revir eller troliga häckningar i inventeringsområdet bedöms till ca 20 och varierar mellan olika arter från 1 till 4. Flest revir noterades för blåmes (4) och koltrast (4).

Samtliga 9 arter som inte är rödlistade och bedöms som sannolika häckfåglar förekommer frekvent i närområdet enligt rapporter i Artportalen. Något förbud enligt 4 § artskyddsförordningen bedöms därför inte vara aktuellt för de arterna. Två rödlistade arter bedöms häcka i inventeringsområdet. Björktrast (NT) och kråka (NT). Bevarandestatusen för rödlistade arter bedöms per definition vara "icke gynnsam". Båda arterna är dock på olika sätt knutna till människan. Kråkor letar ofta föda där människor lämnat matrester och annat avfall. Björktrasten är tydligt gynnad av hävdade gräsytor, till exempel gräsmattor, för sitt födosök. Det är därför inte uteslutet att både kråka och björktrast kan söka föda och häcka i området även efter en negativ biotopförändring som den planerade bebyggelsen innebär. Varje kvarlämnat träd, buskage och gräsyta kan då ha betydelse. Båda arterna förekommer frekvent i närområdet.

De två vanligaste fåglarna i landet, lövsångare och bofink, saknas som häckfåglar inom inventeringsområdet. Orsaken till detta kan vara många men brist på föda är tänkbart eftersom insekter utgör stapelfödan för dessa arter. Möjligen saknas även boplatser. Efter de nyligen genomförda avverkningarna har potentiella boplatser minskat. I ett så litet och väl avgränsat område som lövskogen vid Järnbärvägen har även slumpen stor betydelse.

Förslag på skydds- och kompensationsåtgärder

Det är ur fågelsynpunkt positivt att träd och buskar av olika åldrar får finnas kvar i bebyggelsemiljön vid en eventuell exploatering. I synnerhet de äldre träden har kvaliteter som uppskattas av många fågelarter. Träd med håligheter är särskilt viktiga för fågellivet. Men även bärande träd- och buskar som sötkörbär, slån, hagtorn och nypon har stor betydelse. Ekollon och almfrön förekommer i området och är också viktiga födokällor för fåglar.

Ett artrikt fältskikt med örter med vilda blommor bör sparas och skötas som äng och inte enbart som gräsmatta. Sådana örtrika miljöer är viktiga för insekter och födosökande fåglar.

Död ved, i den mån sådan skapas under exploateringsprocessen, kan med fördel lämnas på flera platser för att gynna biologisk mångfald i stort och därmed även fågellivet. Tillgång till vattensamlingar som kan skapas med enkla medel och till fågelholkar är positivt för många arter. Själva husen kan också utformas så att fågellivet gynnas. Grusade tak med stenrosen kan gynna vissa arter, till exempel fiskmåsar som numer är rödlistad och som uppehåller sig i och intill området. Helt gröna tak tilltalar andra arter. Häckningsboxar i plåt och i trä som placeras på lämpliga tak kan fungera bra för att kanalisera måsfåglarnas ibland oönskade häckning. Den fågelintresserade arkitekten har många möjligheter att skapa attraktiva fågelmiljöer i moderna bostadsområden.

En mycket viktig åtgärd ur fågelskyddssynpunkt är att eventuella avverkningar och annan störande verksamhet i fåglarnas livsmiljö genomförs under perioden augusti - april så att inte häckningar äventyras, att bon inte förstörs och att fågelungar inte dör.

Referenser:

Finlandsparken med omgivningar, Stockholms stad, Fågelinventering 2023, Adoxa Naturvård, Elmhag J, Sandberg H.

Fåglar i Storrätaskogen, Uppsala kommun, Artinventering 2018, Adoxa Naturvård.

Den nya nordiska floran, Mossberg, Stenberg, Wahlström & Widstrand, 2003

Signalarter – indikatorer på skyddsvärd skog, Nitare m fl, Skogsstyrelsens förlag, 2000.

Skyddsvärd skog – Naturvårdsarter och andra kriterier för naturvärdesbedömning, Nitare J, Skogsstyrelsen 2019.

Fågelinventering vid Rönninge, Täby 2022, Calluna AB, 2022.

Rödlistade arter i Sverige, Gärdenfors, U. ed. ArtDatabanken, SLU, Uppsala 2020.

ArtDatabanken (2019a). Utdrag ur analysportalen: 2022-06-06.

Biologiska inventeringsnormer, 1978, Naturvårdsverket

Bedömning av naturvärden som underlag för detaljplanering. 2018-12-11. Gärdenfors U.

Fågelguiden, Svensson, med flera, Bonnier Fakta 2009.

Atlas of European Breeding Birds: their distribution and Abundance. Hagemeijer and Blair, T. & A.D. Poyser, London 1997.

Handbok för artskyddsförordningen. Del 1 – fridlysning och dispenser. Handbok 2009:2. Utgåva 1. Naturvårdsverket april 2009.

Svensk fågelatlas. Svensson, S., Svensson, M. & Tjernberg, M. (1999). Vår Fågelvärld, supplement 31, Stockholm.

www.artportalen.se

<http://artfakta.artdatabanken.se>

<http://www.google.com/earth>

<https://kartor.skogsstyrelsen.se/kartor/>

<https://historiskakartor.lantmateriet.se>

Bilagor

1 Miljöbilder

2 Karta – sannolika häckningar

Bilaga 1
Miljöbilder

Träd- och buskskikt erbjuder lämpliga häcknings- och födosöksmiljöer för många olika fågelarter.

En vidkronig ek med stor naturvårdspotential centralt i området. I ett träd som det här kan många fågelarter häcka och söka föda. Eken är även i övrigt mycket viktig för biologisk mångfald.

Bilaga 2

Karta – sannolika häckningar 2023

